

Kraków, 4 kwietnia 2019 r.

# Okrutny smok, który kradnie wszystko, na co obróci wzrok

---

Fałszywa opowieść  
o ubezpieczeniach społecznych  
w kulturze masowej

Mateusz Pawłowicz

# Plan wystąpienia

- Ramy koncepcyjne i założenia
- Struktura narracji w polityce publicznej
- Przykłady narracji o ubezpieczeniach społecznych
- Struktura narracji o ubezpieczeniach społecznych
- Motywy, które występują w narracjach o ubezpieczeniach społecznych
- Rekonstrukcja „fałszywej opowieści”
- Próby odbicia narracji o ubezpieczeniach społecznych

# Metodologia: ramy koncepcyjne i założenia

- **Polityka zabezpieczenia społecznego** jako kluczowy składnik **polityki publicznej**
- **Polityka publiczna** = to, co funkcjonariusze publiczni w rządzie i obywatele, których oni reprezentują robią albo nie robią w zakresie problemów publicznych (M.E. Kraft, S.R. Furlong)
- **Problem publiczny** = warunki, które społeczeństwo szeroko uznaje za nie zaakceptowane, a zatem wymagają interwencji
- **Polityka zabezpieczenia społecznego** = ochrona przed zdarzeniami, które powodują utratę lub zmniejszenie możliwości zdobycia środków utrzymania własną pracą (tzw. ryzyka socjalne)
- **Ubezpieczenia społeczne** = jedno z narzędzi polityki zabezpieczenia społecznego
  
- **Kultura masowa** jako narzędzie **inżynierii społecznej**
- **Kultura masowa** = treści, które – niezależnie od środka przekazu – są łatwe w odbiorze, często bardzo skonwencjonalizowane oraz które zawierają wyraźnie elementy rozrywkowe i tym samym przyciągają liczną publiczność
- **Inżynieria społeczna** = przeprowadzania zmian społeczny według określonego projektu

## Kultura masowa jako inżynieria społeczna – casus amerykański



# Metodologia: ramy koncepcyjne i założenia

## ZAŁOŻENIA

- **Narrative Policy Framework** (ang. Analiza narracyjna polityki publicznej)
- **Paradygmat polityki publicznej jako gra na arenie**
- Grę wygrywa ten, kto ma lepszą narrację - „To tell simple stories, which are easy to understand” (Paul Cairney)

## STRUKTURA NARRACJI W POLITYCE PUBLICZNEJ

- **otoczenie i kontekst**  
(Ney, 2006; Ney & Thompson, 2000; Verweij & Thompson, 2006; Verweij et al., 2006);
- **fabuła, która wprowadza element czasowy (początek, środek, koniec)**  
(McBeth et al., 2005; Roe, 1994; Stone, 2002),
- **relacje między otoczeniem a postaciami, związki przyczynowo-skutkowe**  
(Stone, 2002);
- **postacie, które zmagają się z problemem (bohaterowie), sprawcy problemu (złoczyńcy) lub ofiary (osoby, których problem dotyczy)**  
(Jacobs & Sobieraj, 2007; McBeth et al., 2005; Ney, 2006; Stone, 2002);
- **morale opowieści, w którym zwykle proponuje się także rozwiązanie polityczne**  
(Ney, 2006; Ney & Thompson, 2000; Stone, 2002; Verweij & Thompson, 2006; Verweij et al., 2006)



# Film



„Mamut”

Reżyseria: Benoît Delépine, Gustave Kervern

Kraj: Francja

Rok premiery: 2010

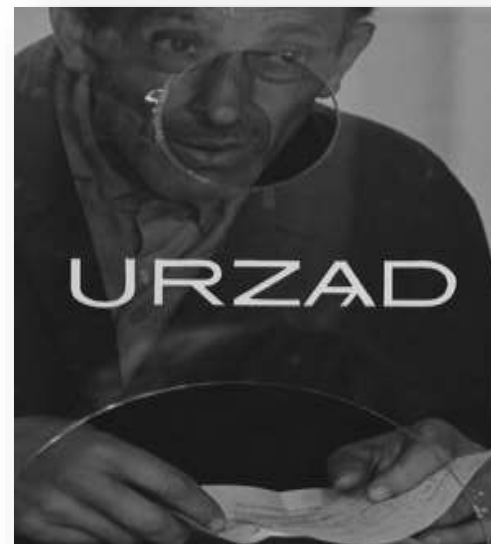


„Ja, Daniel Blake”

Reżyseria: Ken Loach

Kraj: Wielka Brytania

Rok premiery: 2016



„Urząd”

Reżyseria: Krzysztof Kieślowski

Kraj: Polska

Rok premiery: 1967



# Kreskówka



Kapitan Bomba,  
Reżyseria: Bartosz Walaszek



Egzorcysta  
Reżyseria: Bartosz Walaszek



# Muzyka

## O.S.T.R. – Track 6

„Dla złodziei zysk, a dla ubogich ZUS  
Masz komedie jak Ryś, nie wróci Robin Hood”

## Wuwunio – Biały kozak

Koleś zachwycony smakiem jej ust  
A ona wyczyści go lepiej niż ZUS

## Pablopavo – 10 piosenek

„Po pierwszą piosenkę przyjdzie skarbówka  
Na nożyk do pomidorka przyda się każda stówka  
Po drugą się zgłosi ZUS niezawodny,  
ZUS jak bikini jest zawsze modny”

## Jeżozwierz – Dziadostwo

„Dziadku dziadku ! Gdzie jest k\*\*wa Dziadek ?  
Niestety nie dożył Twoich urodzin kochanie  
Czy to właśnie czeka na dzieci naszych dzieci ?  
No cóż najwyżej ZUS się będzie cieszył”



# Muzyka

## Słoń – Gruba berta

„Antychryst żyje wśród nas, uśmiech nie schodzi mu z ust,  
jest na Ziemi od lat, jak myślisz, kto wymyślił ZUS!?”

## Hemp Gru – Im szybciej się jorgniesz

„Starsi nie mają sił by walczyć

A młodzi, bez czasu wcale w ciągłym pędzie za szmałem

Kredyt, leasing, ZUS, na nic twoje żale

Płacz dalej, płacz i co w zamian dostaniesz?

## Fokus – Nie da się

„Bo my rodzimy się i umieramy sami

By zostać oszukani i myśleć, że coś mamy,

Gdy nie mamy nic, mamy być sługami z przywilejami

I żyć tylko wtedy, gdy jesteśmy zdolni do pracy

Zapłać ZUS zapłać US, potem zostaw coś na tacy.”

## O.S.T.R. – Łoj

„Majątkiem zajmie się ZUS,

Anioł stróż twojej rodziny, jak złapany na spinning.”



# Muzyka

## Donatan – Nie lubimy robić

Nie mam czasu za w czasie się martwić, w banku nie mam kasy  
Jak każdy młody Polak, mam w chu\* u ZUS i podatki

## Pelson – Jak nie teraz to kiedy

„Chociaż, żeby mieć na codzienne potrzeby  
Być lekko w przód, coś na plus  
Mieć na tą kawę, szlugi czy ten j\*bany ZUS”

## Peja – WOS

„Renciści, emeryci coś tam otrzymują z łachy  
Spytaj mnie dlaczego temat mnie interesuje  
Każdy z nas się zestarzeje, dadzą to co wypracujesz  
Nie wiele tego w zamian, patrz jak kroi mi się serce”

## Taco Hemingway – 6 zer

„W tym pokoleniu, na umowie - zleceniu  
Nie gada się o przyszłości i ZUS-ie, ubezpieczeniu  
Ci ludzie nie chcą gadać o wpłatach na lokatach premium  
I polityce tych pozycji raczej nie mamy w menu”



# Muzyka

## Donatan – Nie lubimy robić

Nie mam czasu za w czasie się martwić, w banku nie mam kasy  
Jak każdy młody Polak, mam w chu\* u ZUS i podatki

## Pelson – Jak nie teraz to kiedy

„Chociaż, żeby mieć na codzienne potrzeby  
Być lekko w przód, coś na plus  
Mieć na tą kawę, szlugi czy ten j\*bany ZUS”

## Peja – WOS

„Renciści, emeryci coś tam otrzymują z łachy  
Spytaj mnie dlaczego temat mnie interesuje  
Każdy z nas się zestarzeje, dadzą to co wypracujesz  
Nie wiele tego w zamian, patrz jak kroi mi się serce”

## Taco Hemingway – 6 zer

„W tym pokoleniu, na umowie - zleceniu  
Nie gada się o przyszłości i ZUS-ie, ubezpieczeniu  
Ci ludzie nie chcą gadać o wpłatach na lokatach premium  
I polityce tych pozycji raczej nie mamy w menu”



# Muzyka

## Łydka Grubasa – ZUS

W dalekiej snu krainie okrutny mieszkał smok,  
co umiał ukraść wszystko, na co obrócił wzrok.  
A chłopci z tej krainy, co przecież też chcą żyć,  
zrzucili się po owcy, by się nie raczył mścić.  
I kiedy go karmili, on ciągle rósł i rósł.  
Miał imię nietypowe, a zwał się ZUS.





BĘDZIE LEPIEJ  
JAK WSZYSTKIE  
PIENIĄDZE  
TRAFIĄ DO ZUS

OFE

ZUS

UKIEWICZ 15.04  
2013



Ubezpieczalnia w kraju  
 Ma opinię bardzo złą,  
 Choć ledwo powołana  
 Już była wyklinana.  
 Ocaleni pacjenci  
 Z jej zarządzeń głośno drwią,  
 I codziennie wszyscy  
 Chórem proszą ją:  
 Raz się spal,  
 W Letę zwal,  
 O, ZUS-iku,  
 Chyba czas,  
 Zginać raz,  
 Okrutniku!



DEMOTYWATORY.PL

## Przedwojenny wiersz o ZUS-ie

Chyba niewiele się zmieniło

## Memy



ZUS DZWONI. CHCĄ NEGOCJOWAĆ ŚREDNIĄ DŁUGOŚĆ ŻYCIA.



JAK TO UMARĘ!?!  
MIAŁ JESZCZE 5 LAT  
PŁACIĆ SKŁADKI!!!



SALON ODNOWY  
BIOLOGICZNEJ

Przychodzisz  
chory - wychodzisz  
zdolny do pracy!

ZAPRASZAMY.

rys. Jarek Szczepaniak

Z U S



- BARDZO DŁUGA LINIA ŻYCIA... LICZ: SUMA SKŁADEK EMERYTALNYCH  
DZIELONA PRZEZ 982 MIESIĄCE.



jeja.pl

Kochani!

Nie przejmujcie się  
upływającym czasem.  
Dla nas zawsze  
będziecie piękni, młodzi  
i zdolni do pracy!

Wasz ZUS



Jeśli Nawotka chce by Glik mógł grać na MŚ, powinien go przebadać lekarz orzecznik ZUS.



**POBIERANIE ŚWIADCZENIA EMERYTALNEGO**



JAJCO.PL



ZUS poradził mu

żeby zacisnął pasa...



# Struktura narracji o ubezpieczeniach

## ■ otoczenie i kontekst:

- ✓ Filmy, memy, kabaret jako rodzaj komentarza społecznego (ang. *social commentary*)
- ✓ Teksty rap „są zazwyczaj śmiałe pod względem obyczajowym i poruszają bliskie im problemy społeczne” – podgadtunek „rap świadomy społecznie” (ang. *socially conscious rap*)
- ✓ Peja w piosence pt. „WOS”:

„Na tajnych kompletach w konspiracji dają lekcje  
Zakazane piosenki z wiedzy o społeczeństwie”

- **fabuła, która wprowadza element czasowy (początek, środek, koniec):**  
upadek instytucji ubezpieczeń społecznych
- **relacje między otoczeniem a postaciami, związki przyczynowo-skutkowe:**
  - ✓ walka społeczeństwa z ciężarem jakim są ubezpieczenia społeczne
  - ✓ Społeczeństwo daje dużo a dostaje prawie nic



# Struktura narracji o ubezpieczeniach

- postacie, które zmagają się z problemem (bohaterowie), sprawcy problemu (złoczyńcy) lub ofiary (osoby, których problem dotyka):



- morał opowieści, w którym zwykle proponuje się także rozwiązanie polityczne:
  - „Emerytura to bzdura”, „Płacisz dużo, dostajesz nic”
  - „Ubezpieczenia społeczne to kula u nogi społeczeństwa”



# Motywy z



TV Tropes to serwis typu „Wikipedia”, który opisuje motywy fabularne występujące w dziełach kultury popularnej.

- **Ironia emerytalna** (ang. *retirony*) bohater ginie tuż przed przejściem na emeryturę
- **Opieszwały biurokrata** (ang. *obstructive bureaucrat*):  
Gryziپیórek z organizacji rządowej, który tworzy biurokrację.  
Nienawidzą go normalni obywatele.
- **Ściek nienawiści** (ang. *hate sink*): postać, której rola w opowiadaniu ma być tak nikczemna, że publiczność chce, żeby jej się nie powiodło, tak samo jak życzy bohaterom sukcesu.
- **Tajemnicza zła organizacja** (ang. *nebulous evil organisation*):  
ogromna machina, która ma jeden cel: rozprzestrzeniać zła na całym świecie,



# Rekonstrukcja „fałszywej opowieści”

Czy to Anglia, czy Francja, czy też Polska – każdy kraj ma swojego smoka (**złoczyńca**), który kradnie wszystko na co obróci wzrok.

Tnie formularzami, zabiera więcej haraczu (który nazywa „składkami”) niż może mu dać społeczeństwo (**problem**).

Do swojej pomocy zatrudniał urzędników a teraz szatańskie pomioty bez jakiegokolwiek empatii, które piętrzą biurokratyczne trudności przed zwykłym człowiekiem (**ofiara**).

Czasem nawet namawiają do złych uczynków – od decyzji kadrowych trenera reprezentacji po samobójstwo.

Samobójstwo jest jedyną alternatywą dla życia w ubóstwie i śmierci głodowej, bo świadczenia są piekielnie niskie.

Co bardziej uświadomione jednostki (**bohater**) nawołują do tego by ubezpieczenia społeczne zlikwidować.

Tymczasem młodzież spojrzysz czasem od niechcienia w oko smoka i wzrusza ramionami.

Przecież ich to nie dotyczy... przecież i tak nie dostaną emerytury. . .

## Próba odbicia „fałszywej opowieści”

- ZUS jako **bohater**
- **Społeczeństwo** jako **ofiara** (ale nie ZUSu!)
- Brak wiedzy o ubezpieczeniach jako **wróg**





Dziękuję za uwagę